

М. В. Білоконь,
магістр державного управління,
головний спеціаліст навчально-методичного
управління ХарРІ НАДУ

ЯКІСТЬ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Проаналізовано зв'язок якості освіти з розвитком соціально-політико-економічної системи суспільства в контексті питань національної безпеки України. Висвітлено особливості фахової підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Ключові слова: якість освіти, магістр державного управління, національна безпека, моніторинг.

Якість освіти є необхідною умовою забезпечення максимально-повного акумулювання знань людством, їх подальшого розвитку та вдосконалення. Гарантування якісної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні має забезпечувати нормальну реалізацію управлінських функцій державних органів влади та делегованих повноважень в контексті представницької демократії.

Науковими дослідженнями актуальних проблем системи підготовки фахівців публічного управління та державного адміністрування займаються такі дослідники як Е. Астахова, Я. Болюбаш, О. Оболенський, В. Кремень, В. Кухаренко, В. Луговий, Т. Лукіна, В. Лунячек, В. Мельников, С. Серьогін та ін.

Мета статті – проаналізувати зв'язок якості освіти з розвитком соціально-політико-економічною системи суспільства в контексті питань національної безпеки України. Висвітити особливості фахової підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Система освіти – це засіб, за допомогою якого людство накопичує і передає свої знання від покоління до покоління та поступово розширює суб'єктивні рамки свого усвідомлення законів всесвіту. Якщо процес передання знань буде порушений, це призведе, як мінімум, до втрати

людством темпів та орієнтирів розвитку. А як максимум – до катастрофічних наслідків для всієї цивілізації. Таке глобальне значення системи освіти потребує розкриття сенсу даного терміна.

Освіта в широкому сенсі – це будь-яка дія або досвід, що формує вплив на розум, характер або психофізичні здібності особистості. У технічному сенсі освіта є процесом, за якого суспільство свідомо передає накопичені знання, навички та знання від одного покоління до іншого.

Термін «система» походить від давньогрецького – сполучення. Система – це множина взаємопов'язаних елементів, відокремлених від середовища й взаємодіюча з ним як ціле [5].

Система освіти – це модель, що об'єднує інституціональні структури, головною метою яких є надання знань та навичок індивідам що навчаються в них.

З кожним кроком розвитку історії людства відбувається поступове накопичення знань, що призводить до виникнення нового фактора виробництва – інформації. Накопичення людством інформації (знань), як було зазначено вище, відбувається за допомогою освіти. Відповідно якість освіти – це те, що дозволяє накопичувати знання з найменшими втратами та якнайскорішими темпами.

У контексті державного управління існує таке визначення якості: якість – це характеристика результату чи процесу, за допомогою якого досягаються результати державною організацією, з урахуванням охайності, точності, правильності, обґрунтованості, завершеності, а також комплексності їх виконання [4, с. 435].

Визначення «якість освіти» розглядається у багатьох нормативно-правових актах та наукових джерелах. У Законі України «Про вищу освіту» є таке визначення [6]:

– якість вищої освіти – сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні та

матеріальні потреби, так і потреби суспільства;

- якість освітньої діяльності – сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або(та) суспільства.

Тож якість освіти є питанням національної безпеки, оскільки накопиченні раніше знання формують майбутній розвиток суспільства, і, як наслідок – держави. Таким чином, необхідно розглядати якість освіти в контексті державного управління не тільки як управління суспільством, внутрішніми процесами держави чи впливу державних органів на процеси розвитку суспільства, а скоріше як питання забезпечення нормального функціонування держави та суспільства як таких.

У національній доктрині розвитку освіти чітко визначено, що якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту [10].

Актуальність проблем якості освіти і в глобальному сенсі світового співтовариства, і в локальному стосовно кожної країни окремо можна визначити по використанню показнику рівня освіченості населення в розрахунку розробленого ООН індексу бідності, а також індексу освіти в щорічному, з 1993 р., звіті ООН щодо розвитку людського потенціалу [2, с. 135–137].

Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index), що оприлюднюється у зазначеному звіті, розроблено в 1990 р. пакистанським економістом Махбубом ель Хаком (Mahbub ul Haq) і він включає в себе такі показники [1]:

- середня тривалість життя при народженні – оцінює довголіття;
- рівень життя, оцінений через ВВП на душу населення при паритеті купівельної спроможності (ПКС) у доларах США;
- індекс освіти: рівень грамотності дорослого населення країни (2/3 індексу) і сукупна частка учнів і студентів (1/3 індексу).

У глобальному сенсі індекс освіти дозволяє показати, наскільки суспільство в країні є розвиненим, здатним прийняти правила співіснування та розвитку світового співтовариства.

Як уже зазначалось, якість освіти є питанням національної безпеки, тож держава, на свій розсуд, має управляти та забезпечувати процеси, що впливають на якість освіти.

Ефективне управління якістю освіти можливе лише за умов наявності в країні усталеної системи освітнього моніторингу, яка базується на сучасній освітній статистиці, засобах її автоматизованої обробки й ефективній системі прийняття управлінських рішень на всіх рівнях влади [3].

Система освіти в цілому та якість освіти як її складова має постійно розвиватись, щоб не допустити руйнації системи. Тож якість освіти необхідно вдосконалювати.

Управління процесами підвищення якості освіти – функція соціально-педагогічних систем і, відповідно, різновид соціального управління, тобто цілеспрямованої діяльності, що впливає на суспільство в цілому, на всі соціальні структури, групи, класи, окремих індивідів, явища та процеси [11].

Необхідною умовою ефективного управління якістю освіти в сучасних умовах є використання інформаційно-комунікаційних технологій [3].

На особливу увагу заслуговує якість освіти осіб, що забезпечують процеси функціонування державного механізму – державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Умовно можна представити спрощену систему, управляючий елемент якої недостатньо забезпечений інформацією про реальну ситуацію в системі. Відповідно рішення будуть прийматись недостатньо адекватні реаліям і в системі можуть виникнути процеси руйнації. Відповідна незабезпеченість інформацією управляючого елемента – це є прямим вираженням недостатнього забезпечення якості освіти державних службовців.

Підготовка висококваліфікованих фахівців з державного управління та публічного адміністрування є надзвичайно актуальною для сучасної України.

Для адекватного функціонування державних органів та органів місцевого самоврядування необхідне наповнення кадрового складу спеціалістами, адаптованими до умов сучасності – умов глобалізації та євроінтеграції.

Для реалізації державної влади в найрезультативнішому вираженні, необхідні якісно підготовлені спеціалісти - державні службовці. Відповідно до закону України: державна служба в Україні - це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави [7].

Для забезпечення професіоналізації державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні створено систему цільової підготовки фахівців.

Підготовка державних службовців – це здобуття освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, магістра за спеціальностями, спрямованими на професійну діяльність на державній службі, а також навчання в аспірантурі та докторантурі Національної академії державного управління при Президентові України, в інших навчальних закладах або наукових установах за спеціальностями, спрямованими на професійну діяльність на державній службі [9].

Підготовка та перепідготовка державних службовців здійснюється за державним замовленням навчальними закладами, внесеними до переліку вищих навчальних закладів з підготовки та перепідготовки фахівців органів виконавчої влади та ринкової економіки. Мережа цих навчальних закладів включає [8]:

- Національну академію державного управління при Президентові України та її регіональні інститути у містах Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові;
- 20 вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку магістрів за спеціальністю «Державна служба»;
- 27 центрів з перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування,

державних підприємств, установ та організацій;

- 33 галузевих заклади післядипломної освіти.

Важливою особливістю підготовки державних службовців є знання теорії управління в поєднанні з секторальним досвідом в кожній окремій сфері соціально-економічної системи держави. Це у багатьох випадках визначає певну необхідність підвищення якості освіти державних службовців з одночасним забезпеченням їх управлінських функцій.

У контексті підготовки магістрів за напрямом державного управління набуває актуальності поступова трансформація заочної форми навчання в дистанційно-заочну, що дозволяє здобувати освіту магістранту без відриву від служби в державних органах влади або органах місцевого самоврядування.

На якість освіти суттєво впливає організаційна культура навчальних закладів та установ [3]. Розвинена роками система наставник – учень відходить на другий план частково через введення тестової системи оцінювання знань. Усталена історією сукупність норм, цінностей, традицій кожного окремого закладу в наш час поступово змінюється під впливом об'єктивних факторів. У контексті підготовки фахових державних службовців це скоріше позитив, ніж негатив, через знеособлення впливу старого бачення ще радянського та пострадянського державного управління. Але з іншого боку, таке знеособлення не дозволяє в повному обсязі передати морально-культурні програми розвитку суспільства.

Управління якістю освіти передбачає наявність певної технології. Такою технологією сьогодні є освітній моніторинг.

Моніторинг в освіті визначається як спеціальна система збору, обробки, зберігання й поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки та основних тенденцій її розвитку й розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі. У сфері освіти, зокрема управління якістю освіти,

моніторинг використовується порівняно недавно й формується як інформаційна база системи управління освітою. Для України моніторинг в освіті є новим явищем [3].

У рамках моніторингу проводиться з'ясування й оцінювання педагогічних дій, що проводяться. При цьому забезпечується зворотній зв'язок, який повідомляє про відповідність фактичних результатів діяльності педагогічної системи її кінцевим цілям. Те, що кінцеві цілі не завжди відповідають тим, що були задані й планувались (тією чи іншою мірою), – ситуація звична, але її не завжди беруть до уваги практичні працівники освіти. Головне – правильно оцінити ступінь, напрям і причини відхилень [12].

Створення системи моніторингу якості освіти необхідне, перш за все, для прийняття виважених управлінських рішень. Відповідно, один із важливих результатів створення такої системи – доведення результатів моніторингу до суб'єктів управління. Перш за все, це щорічний загальнодержавний звіт про стан розвитку освіти в країні, який повинен складатися з двох частин: перша – підготовлена МОН України, друга – альтернативна, підготовлена представниками незалежних від держави громадських структур. Цей звіт повинен друкуватись у засобах масової інформації і розміщуватись в мережі Інтернет. Аналогічну роботу слід проводити на регіональному і нижчих рівнях управління освітою. Варто наголосити й на тому, що всі звіти необхідно складати за узгодженою системою показників, а не в контексті бачення окремого керівника [3].

Гарантування якості освіти фахівців публічного адміністрування та державного управління має дозволити Україні забезпечити органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування кадровим складом, підготованим для функціонування та розвитку країни в умовах глобалізаційних викликів сучасного світу.

1. Індекс розвитку людського потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%83.
2. Лунячек В. Е. Державне управління освітою / В. Е. Лунячек. – Х. : ГОР ТО «Гімназія», 2010.
3. Лунячек В. Е. Управління процесами моніторингу якості освіти як педагогічна проблема : [монографія] / В. Е. Лунячек [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2009_2/Lunyachek
4. Оболенський О. Ю. Державне управління та державна служба : словник-довідник / О. Ю. Оболенський. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005.
5. Перегудов Ф. И. Введение в системный анализ. / Ф. И. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. – М. : Высшая шк., 1989.
6. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. №2984-III. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>
7. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 р. №3723-XII // ВВР України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
8. Про затвердження методичних рекомендацій [Електронний ресурс] : Наказ Голодержслужби від 1 грудня 2009 р. №367. – Режим доступу : http://www.guds.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=219634&cat_id=35561.
9. Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і Положення про єдиний порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників державних підприємств, установ і організацій [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1997 р. № 167. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=167-97-%EF>
10. Про національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. №347/2002. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347/2002>.
11. Социальная политика: энциклопедия / под ред. д-ра экон. наук, проф. Н. А. Волгина и д-ра филол. наук, проф. Т. С. Сулимовой. – М. : Альфа- Пресс, 2006. – 416 с.
12. Шишов С. Е. Мониторинг качества образования в школе / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Пед. общество России, 1999. – 320 с.

Belokon M. V. The quality of education in context of training public servants and officials of local government.

The connection quality of education with the development of socio-politico-economic system of society in the context of the Ukraine's national security . Features of professional training public servants and local government officials.

Key words: quality of education, master of public administration, national security, monitoring.

Белоконь М. В. Качество образования в контексте подготовки государственных служащих и должностных лиц местного самоуправления.

Проанализирована связь качества образования с развитием социально-политико-экономической системой общества в контексте вопросов национальной безопасности Украины. Обозначены особенности специализированной подготовки государственных служащих и должностных лиц местного самоуправления.

Ключевые слова: качество образования, магистр государственного управления, национальная безопасность, мониторинг.